

Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Etik İkilem Karşısında Tutumlarına Etkisinin Tespit Edilmesine Yönelik Bir Araştırma

An Investigation Intended for Determining Social Work Students' Attitudes Towards the Ethical Dilemma in Terms of the Psychological Resilience Levels

Beyza ERKOÇ, Sayra LOTFİ

Öz

Psikolojik sağlamlık, stresli yaşam deneyimlerine karşı bireyleri koruyarak baş etme kapasitelerini ve uyum süreçlerini destekleyen bir sistem olması nedeni ile günümüz dünyasında sıklıkla vurgulanan kavramlar arasındadır. Etik ikilem ise sosyal hizmet uzmanlarının mesleki sorumluluklarını yerine getirirken karar verme süreçlerini olumsuz yönde etkileyen çatışmaları içerir. Psikolojik sağlamlığın sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem yaşadığı durumlarda kararlarını olumlu şekilde vermelerini desteklediği düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı geleceğin sosyal hizmet uzmanları olacak olan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin etik ikilem karşısında tutumlarına etkisinin tespit edilmesi, elde edilen sonuçlar ışığında ve sosyal hizmet bakış açısı ile önerilerin geliştirilmesidir. Araştırma 01.05.2021-31.05.2021 tarihleri arasında, farklı üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerinde eğitim gören 420 öğrenciyle, elektronik tabanlı anket yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda sosyal hizmet öğrencilerinin psikolojik sağlamlıkları ile etik kararları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu ve psikolojik sağlamlığın etik karar vermeyi pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Bunun yanında, katılımcıların psikolojik sağlamlık düzeylerinin cinsiyet, yaş ve sınıf değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği, fakat yaşanan yere göre aile yanında yaşayanların psikolojik sağlamlık ortalamalarının yurtda ve evde kalanlara göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Katılımcıların etik kararlarında ise yaş, sınıf ve yaşanan yer değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı, fakat cinsiyete göre kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre etik karar verme ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar ışığında; meslek hayatları boyunca etik ikilem yaşama ihtimalleri yüksek olan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin böylesi durumlarda etik karar verebilmeleri için psikolojik sağlamlıklarının artırılmasının elzem olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda psikolojik ve sosyal yönden güçlendirilmeleri için sosyal hizmet bölümü öğrencilerine profesyonel destek sağlanması, stresle başa çıkma, özgüven, krizle mücadele gibi konularda yetkinliklerinin artırılması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Psikolojik sağlamlık, Etik ikilem, Sosyal hizmet, Öğrenci

Erkoç B., & Lotfi S., (2021). Sosyal hizmet öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin etik ikilem karşısında tutumlarına etkisinin tespit edilmesine yönelik bir araştırma. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 11(2), 411-416. <https://doi.org/10.5961/jhes.2021.460>

Beyza ERKOÇ (✉)

ORCID ID: 0000-0002-0035-6782

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Zonguldak, Türkiye
Zonguldak Bulent Ecevit University, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work, Zonguldak, Turkey
beyzahatipoglu@windowslive.com

Sayra LOTFİ

ORCID ID: 0000-0003-3352-0152

İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye
Istanbul Medipol University, School of Health Sciences, Department of Social Work, Istanbul, Turkey

Geliş Tarihi/Received : 05.07.2021

Kabul Tarihi/Accepted : 01.08.2021

ABSTRACT

Owing to it is a system supporting coping capacities and adaptation processes by preserving individuals against the stressful life experiences, psychological resilience is among the generally emphasized concepts in today's world. Ethical dilemma includes conflicts which affect negative process of deciding while social workers are accomplishing their professional responsibilities. It is thought that psychological stability supports social works positive decision making when they experience ethical dilemma. The aim of this study is identifying the future social workers who are students of the social work education now and their psychological resilience levels and its effect on their attitudes towards the ethical dilemma and improving suggestions in the light of the results obtained from the social work viewpoint. SPSS 22.0 program has been used while analysing the investigation. It has been seemed that there are significant relationship between the psychological resilience of the social work education students and their ethical deciding and psychological resilience predict the ethical decides in the positive direction. Besides that participants haven't been significantly different from each other in terms of statistical at their psychological resilience according to their sex, age, class variables but participants living with their family according to location have had significantly higher than others. About their ethical decides it has been different from each other according to their ages, class, location variables in terms of statistical but female participants' environment of deciding have been higher significantly than male participants. In the light of the results obtained social work education students who will most likely experience ethical dilemma it is important that their psychological resilience have to be strengthened during their professional lifes. Accordingly it is offered so as to be strengthen in terms of psychological and social, they should be supported, equipped with professional ability about overcoming the stress, self confidence, fighting against the crisis.

Keywords: Psychological resilience, Ethical dilemma, Social work, Student

GİRİŞ

Sosyal hizmet bireylerin, grupların ve toplumların sorunlarını bütüncül olarak ele alan, çevresi içerisinde birey bakış açısı ve bireylerin güçlendirilmesi esası ile çalışan ve bu sayede bireylerin sorunlarla baş edebilen, özgür, refah seviyesi yüksek, maksimum sosyal işlevselliğe olmaları gayesi ile çalışan uygulamalı bir meslek ve akademik bir disiplindir. Adalet, eşitlik, refah, maksimum sosyal işlevsellik, yaşam tatmini, iyilik hâli gibi kavramlar sosyal hizmetin temelini oluşturur. Sosyal hizmet faaliyetlerini yerine getiren profesyoneller sosyal hizmet uzmanlarıdır.

Sosyal hizmet uzmanlarının sosyal hizmetin temel hedefleri için çalışırken birtakım yetkinliklerinin olması zorunludur. Yeterli teorik bilgi temelini yanında uygulama ile desteklenmiş pratik bilgi sosyal hizmet uzmanlarının yetkinliklerine pozitif destek sağlar. Değişen koşullar, her geçen gün yenisi çıkan sosyal sorunlar, etik yönden yaşanan ikilemler sosyal hizmet uzmanlarının kararları üzerinde zaman zaman olumsuz yönde etkili olmaktadır. Bunun yanında sosyal hizmet uzmanının bireysel psikolojik sağlamlığı da karar süreçlerini ciddi şekilde etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı geleceğin sosyal hizmet uzmanları olacak olan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin etik ikilem karşısında tutumlarına etkisinin tespit edilmesi, elde edilen sonuçlar ışığında ve sosyal hizmet bakış açısı ile önerilerin geliştirilmesidir.

Sosyal Hizmet

Sosyal Hizmet Uzmanları Uluslararası Federasyonuna (IFSW) göre sosyal hizmet, hizmetinin merkezinde sosyal adalet ilkelere, insan hakları, toplu sorumluluk ve farklılıklara saygının yer aldığı, sosyal değişimi, gelişimi, sosyal uyumu, insanların güçlenmesini, özgürleşmesini destekleyen, sosyal hizmet teorileri, sosyal-beşeri bilimler ile yerel bilgi ile desteklenen, yaşam

zorluklarını ele alan ve refahı artırmak için insanlarla yapıları bir araya getiren uygulamaya dayalı bir meslek ve akademik bir disiplindir (IFSW, 2014). Sosyal Hizmet Eğitimi Konseyine (CSWE) göre sosyal hizmet, bireylerin çevrelerinde ellerinden gelenin en iyisini yapmalarına yardımcı olmaya adanmış bir meslektir. Sosyal Hizmet Uzmanları Ulusal Birliğine (NASW) göre sosyal hizmet, kişi, grup veya toplumların sosyal işlevselliğini korumak veya artırmak için uygun toplumsal koşulların oluşması amacıyla yardımda bulunan mesleki bir faaliyettir (NASW, 1973). Sosyal olana hizmet etmek sosyal hizmettir. Sosyal varlık olmaları nedeni ile bireyler başka bireylere ihtiyaç duyarlar. Bu bağıllık ve bağımlılık sosyal hizmetin dayanağını meydana getirir. Sosyal hizmet, bireyler arası etkileşimin, ilişkilerin kalitesinin artırılması için onlara yardım eder (Selcik ve Güzel, 2016: 462). Sosyal hizmet toplumsal bir aktivitedir. Sosyal hizmetin ilk amacı kişilerin siyasi, ekonomik ve toplumsal eşitsizlikler nedeni ile yardıma muhtaçlıklarını sorgulamaktan ziyade tüm bireylere olabildiğince eşit hizmetin götürülmesidir (Bingöl, 2015: 71). Sosyal hizmet, özel gereksinimi olan gruplarının bakımının ve korunmalarının toplumun yükümlülüğü ve görevi olduğu gerçeği ile resmi, yarı resmi ve gönüllü faaliyetlerle bu grupların bakım ve korunmalarını görev addeden, bireylerin yardım almaksızın çözemedikleri kişisel ve toplumsal problemlerinin çözümü için geliştirilen sürekli, sistemli, düzenli faaliyetlerin tümüdür (Tomanbay, 1999: 237). Yukarıda verilen tanımlardan anlaşılacağı üzere sosyal hizmet, yardım, değişim, destek, çözüm, refah, işlevsellik, iyilik hâli vb. gibi kavramları içeren meslek ve akademik bir disiplindir. Bu süreçte verilen kavramlara ilişkin birey, grup ve toplumların sorunlarıyla çalışırken sosyal hizmet profesyonellerinin birçok karar vermeleri gerekmektedir. Karar verme süreçleri ise birçok faktörden etkilenebilmektedir. Bu faktörlere örnek olarak sosyal hizmet uzmanlarının psikolojik sağlamlık düzeyleri ve yaşamış oldukları etik ikilemler verilebilir.

Psikolojik Sağlamlık

Psikolojik sağlamlık, ciddi risk deneyimleri ve bu deneyimlere rağmen nispeten olumlu bir psikolojik sonucun birleşimiyle ilgilenen etkileşimli bir kavramdır. Psikolojik sağlamlığın arka planında iki önemli araştırma bulgusu vardır. Birincisi, insanların her türlü çevresel tehlikeye verdikleri tepkilerde büyük bireysel farklılıklar olduğu, ikincisi ise bazı durumlarda, stres veya sıkıntı deneyiminin bazen daha sonraki strese karşı direnci güçlendirdiğine dair kanıtlar olduğudur ki buna “çelikleşme” etkisi denir (Rutter, 2006: 2). Psikolojik sağlamlık, bireyin zaman içinde nispeten normal fiziksel ve psikolojik işlevini sürdürürken, stresli ve / veya travmatik olay ve / veya olayların uyarlanabilir bir şekilde üstesinden gelebildiği dinamik bir süreçtir (Osório vd., 2017: 307). Psikolojik sağlamlık, stres veya sıkıntıların üstesinden gelmeyi veya çevresel riske göreceli direnci kapsayan birden çok şekilde tanımlanır (Bowes & Jaffee, 2013: 195). Psikolojik sağlamlık, bireylerin çok zorlu koşullar yaşamalarına rağmen bu olumsuz koşullarla olumlu şekilde savaşılabilmelerini ve yeni duruma uyum sağlayabilmelerini tanımlar. Psikolojik sağlamlık üzerinde koruyucu özelliği olan ve risk teşkil eden faktörler mevcuttur. Bu faktörler kişisel, ailesel ve çevresel olmak üzere gruplandırılabilir (Öz & Bahadır Yılmaz, 2009, s. 83). Tanımlar dikkate alındığında psikolojik sağlamlık düzeyi yüksek bireylerin zorlu koşullarla daha kolay baş edebildiği, karar vermesi gereken durumlarda ise daha nesnel ölçütlerle, daha verimli kararlar verdiği sonucuna ulaşılabilir.

Etik İkilem Karşısında Karar Verme

Felsefi bir çalışma disiplini olarak etik, doğru ve yanlış, iyi ve kötü, takdire şayan ve içler acısı vb. konularını anlamak, analiz etmek ve ayırt etmek için sistematik bir yaklaşımdır, çünkü bunlar, duyguları olan varlıklar arasındaki iyilik ve ilişkilerle ilgilidir. Meslekler ve dinler için geliştirilmiş kodlar gibi resmi teoriler, yaklaşımlar ve davranış kuralları kullanılarak etik tanımlamalar uygulanır (Rich, 2013: 4). Sosyal hizmette etik ilkeler, felsefi bakış açısı ile belirli ahlaki ilkelerin üretilmesini, daha sonra bu ilkelerin sosyal hizmet uzmanları tarafından işleyiş kuralları sisteminin bir parçası olarak benimsenmesini, inanç sistemlerine dahil edilmesini, neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkındaki düşüncelerini ve ardından eylem için rehber olarak kullanımını içerir (Wilks, 2004: 79). Sosyal hizmet meslek ve disiplininin genel itibarı ile kabul edilebilir standartta nasıl yerine getirilebileceği tartışmaları sosyal hizmet etiği kavramını gündeme getirmiştir. Etik kişiler, kurumlar ve toplumlar arası düzenlemede en önemli kavramlardır. Sosyal hizmeti ilgilendiren kararlar ve aktivitelerde etik ilkeler göz ardı edilemez. Sosyal hizmette etik, bireylerin hak ve özgürlüklerine saygıyı, sosyal adaleti, dürüst olmayı vb. vurgular (Ersoy Yılmaz, 2015: 123). Etik ikilem, temel değerlerin şekillendirdiği mesleki yükümlülükler ve zorunlulukların çatışması durumudur (Reamer, 2018: 20). Sosyal hizmette etik ikilem, sosyal hizmet profesyonellerinin mesleki görevleri ve değerleri arasında bir çatışma yaşanması durumunda ve hangisinin daha öncelikli olması gerektiği konusunda karar verirken ortaya çıkar. Örneğin müracaatçısının mahremiyetini korumaya ve onun zarar görmemesi adına koruma alanı sağlamaya çalışan bir sosyal hizmet uzmanı, bazı durumlarda ikisini aynı anda sağlayamayabilir. Böylesi bir durumda sosyal hizmet

uzmanı doğru görev olarak tanımladığı seçeneği seçmek durumundadır (Reamer, 2018: 66). Sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem yaşadıkları durumlar; kişisel ve mesleki değerleri içeren etik ikilemler, gizliliği ve mahremiyeti içeren bilgilere ilişkin etik ikilemler, gerçekleri anlatma konusunda yaşanan etik ikilemler, sınırlı kaynakların paylaşılması konusunda yaşanan etik ikilemler, kendi kaderini tayin etme ve paternalizm konusunda yaşanan etik ikilemler, meslektaşları konusunda bildirim yapmaya ilişkin etik ikilemler, kanun, politika, düzenleme ve kurallara ilişkin etik ikilemler şeklindedir (Artan, Olcay Özkan & Arıcı, 2020: 74). Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarında karar almaları söz konusu ise, meslek etiğine bağlı kalmaları çok elzemdir. Guttman (2006) etik karar verme konusunda sosyal hizmet uzmanlarına altı adımlı bir yöntem önerir:

1. Mevcut etik ikilemin kısaca tanımlanması,
2. Müracaatçı, ailesi ve sosyal hizmet uzmanının değerleri ve ilkelerinin açıklanması,
3. Değerler arası çatışma varsa açıklanması ve karar verilmeden önce öncelik sırasının belirlenmesi,
4. Etik ilkelerin değerlendirilmesi ve en iyi sonucu verecek eylemin belirlenmesi,
5. Kararın verilmesi,
6. Karar neticesinde gerçekleştirilen faaliyetin gerekçelendirilmesidir (Guttman, 2006:170).

Son olarak konsültasyon uygulamasının etik karar verme sürecinde başvurulabilecek bir yöntem olduğunu da belirtmek gerekir (Artan, Olcay Özkan & Arıcı, 2020: 76).

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın Kapsamı, Evreni, Örnekleme ve Etik Konular

Araştırma 01.05.2021-31.05.2021 tarihleri arasında farklı üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerinde eğitim gören öğrenciler ile elektronik tabanlı anket yöntemiyle (Google Forms aracılığıyla) mail, SMS ve WhatsApp üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında 420 bireye ulaşılmıştır.

Katılımcıların %91'ini (n=382) kadın, %9'u (n=38) erkektir. Katılımcıların %75,2'si (n=316) 18-21 yaş arası grup oluşturmaktadır. Katılımcıların %35,5'i (n=149) 1. sınıftır. Katılımcıların %75,7'si (n=318) ailesinin yanında kalmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan elektronik tabanlı anket üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik bilgilerine yönelik yazarlar tarafından hazırlanan sorular yer almaktadır. İkinci bölümde katılımcıların psikolojik sağlamlıklarının tespit edilmesine yönelik Smith ve ark. (2008) tarafından geliştirilen, Türkçeye uyarlaması için geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Doğan (2015) tarafından gerçekleştirilen 6 maddelik “Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği” yer alır. Ölçekteki

Tablo 1: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

		f	%
Cinsiyet	Erkek	38	9.0
	Kadın	382	91.0
Yaş	18-21 yaş	316	75.2
	22-25 yaş	92	21.9
	26 yaş ve üzeri	12	2.9
Sınıf	1.sınıf	149	35.5
	2.sınıf	140	33.3
	3.sınıf	83	19.8
	4.sınıf	48	11.4
Yaşanan yer	Aile yanı	318	75.7
	Yurt	64	15.2
	Tek başına ev	16	3.8
	Arkadaşlarla ev	22	5.2

ifadeler 5'li Likert tipi ölçekle "Hiç Uygun Değil", "Uygun Değil", "Biraz Uygun", "Uygun" ve "Tamamen Uygun" seçenekleri ile ölçülmüştür. Üçüncü bölümde ise katılımcıların etik ikilem karşısında tutumlarına yönelik Nathanson ve Giffords tarafından geliştirilen (2011), Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Artan, Irmak ve Mengü (2018) tarafından gerçekleştirilen 16 maddelik "Sosyal Hizmet Etik Ölçeği" yer almaktadır. Ölçekteki ifadeler 5'li Likert tipi ölçekle "Kesinlikle Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kısmen Katılıyorum", "Katılıyorum" ve "Kesinlikle Katılıyorum" seçenekleri ile ölçülmüştür. Bu araştırmanın yapılabilmesi için Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 30.04.2021 tarih ve 163 Protokol Nolu Karar'ı ile Etik Kurul izni alınmıştır. Ölçeklerin kullanılabilmesi için yazarlardan mail ortamında izin alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında verilerin analizine geçmeden önce veri seti kayıp veri ve aykırı değerler açısından incelenmiştir. Veri setinde kayıp veri ve aykırı değer bulunmamaktadır. Daha sonra araştırma değişkenlerinden olan Etik karar verme ve Psikolojik sağlık puanları için tanımlayıcı istatistikler incelenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	Ort	SS	Çarpıklık	Basıklık
Etik karar verme	63.32	7.08	-0.59	0.97
Psikolojik Sağlık	18.61	4.67	0.00	0.47

Psikolojik sağlık puanlarında ortalama 18.81, standart sapma 4.67 iken Etik karar verme puanlarında ortalama 63.32, standart sapma ise 7.08'sir. Değişkenlere ait basıklık ve çarpıklık katsayıları ise +1 ile -1 aralığında yer aldığı için değişkenlerin normal dağıldığı görülmektedir. Bu nedenle verilerin analizinde parametrik istatistiklerden yararlanılmıştır.

Sosyo-demografik değişkenlere göre etik kararlar ve psikolojik sağlık düzeyleri karşılaştırılırken bağımsız örnekler t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Analize geçmeden önce demografik değişken gruplarına düşen kişi sayıları incelenerek, sayının yetersiz olduğu gruplar arasında birleştirme yapılmıştır. Bu kapsamda 22-25 yaş ile 26 yaş ve üzeri grup birleştirilerek 22 yaş ve üzeri olarak yeni bir grup oluşturulmuştur. Yaşanan yerde ise tek başına ev ve arkadaşlarla ev seçenekleri birleştirilerek "Ev" grubu oluşturulmuştur. Analizler bu yeni gruplara göre gerçekleştirilmiştir.

Psikolojik sağlamlığın etik karar verme üzerindeki rolünü incelemek için basit doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Analizler SPSS Statistic paket programında gerçekleştirilmiş ve anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05$ olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Psikolojik Sağlık ve Etik Kararların Karşılaştırılması

Tablo 3'te sosyo-demografik değişkenlere göre psikolojik sağlık ve etik kararların karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklemlerde t testi ve tek yönlü varyans analizi bulguları yer almaktadır.

Katılımcıların psikolojik sağlık düzeylerinde cinsiyet ($t=1.344$, $p>0.05$), yaş ($t=-1.275$, $p>0.05$) ve sınıf ($F=0.949$, $p>0.05$) değişkenlerine göre anlamlı farklılık yokken; yaşanan yere ($F=7.676$, $p<0.01$) göre anlamlı farklılık vardır. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için post-hoc testlerden olan Scheffe testi yapılmıştır. Analiz sonucunda psikolojik sağlık ortalamalarında aile yanından kalanların ortalaması (64.07 ± 6.62), yurttaki (61.33 ± 7.57) ve bireysel/arkadaş evinde (60.45 ± 8.62) kalanların ortalamasından daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların etik kararlarında yaş ($t=-0.915$, $p>0.05$), sınıf ($F=1.297$, $p>0.05$) ve yaşanan yer ($F=1.596$, $p>0.05$) değişkenlerine göre anlamlı farklılık yokken; cinsiyete ($t=-2.106$, $p<0.05$) göre anlamlı farklılık vardır. Etik kararlar puanlarında cinsiyetlere göre kadınların ortalaması (63.55 ± 6.93), erkeklerin ortalamasından (61.03 ± 8.20) daha yüksek bulunmuştur.

Sosyal hizmet öğrencilerinin psikolojik sağlamlıkları ile etik kararları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki vardır ($R=0.13$). Tablo 4'te psikolojik sağlamlığın etik karar verme üzerindeki rolünü incelemek amacıyla oluşturulan basit doğrusal regresyon modelinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F_{(1, 418)}=7.482$, $p<0.01$). Regresyon katsayıları yorumlandığında, psikolojik sağlamlığın etik karar vermeyi pozitif yönde yordadığı görülmektedir (Standardize Beta=0.13, $p<0.01$). Etik karar vermede gözlenen değişimin %2'si ($R^2=0.02$) psikolojik sağlık tarafından açıklanmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma ile geleceğin sosyal hizmet uzmanları olacak olan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin etik ikilem karşısında tutumlarına etkisinin tespit edilmesi, elde edilen sonuçlar ışığında ve sosyal hizmet bakış açısı ile önerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma

Tablo 3: Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Psikolojik Sağlık ve Etik Kararların Karşılaştırılması

	Psikolojik Sağlık			Etik Kararlar		
	Ort.	SS	t/F	Ort.	SS	t/F
Cinsiyet						
Erkek (n=38)	19.58	5.76	1.344	61.03	8.20	-2.106*
Kadın (n=382)	18.51	4.54		63.55	6.93	
Yaş						
18-21 yaş (n=316)	18.44	4.69	-1.275	63.14	7.27	-0.915
22 yaş ve üzeri (n=104)	19.12	4.59		63.88	6.48	
Sınıf						
1.sınıf (n=149)	63.15	6.92	0.949	18.15	4.69	1.297
2.sınıf (n=140)	62.87	7.14		19.19	4.82	
3.sınıf (n=83)	64.47	7.68		18.36	4.83	
4.sınıf (n=48)	63.19	6.25		18.75	3.70	
Yaşanan Yer						
Aile yanı (n=318)	64.07 ^a	6.62	7.676**	18.82	4.72	1.596
Yurt (n=64)	61.33 ^b	7.57		18.17	4.59	
Ev (n=38)	60.45 ^b	8.62		17.55	4.22	

^{a,b}: Tek yönlü varyans analizi sonrasında yapılan post-hoc testlerde anlamlı farklılık görülen ortalamalar farklı harf ile gösterilmiştir.

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

Tablo 4: Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Etik Kararları Üzerinde Psikolojik Sağlamlığın Rolü

	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Beta	t	p
	Beta	SE			
Sabit	59.580	1.411		42.222	0.000
Psikolojik Sağlık	0.201	0.074	0.133	2.735	0.006

$F_{(1, 418)} = 7.482, p < 0.01, R = 0.13, R^2 = 0.02$

sonuçlarına göre sosyal hizmet öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeyleri ile etik ikilem karşısında etik karar vermeleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğrencilerin psikolojik sağlık düzeyleri etik karar vermelerini pozitif yönde etkilemektedir. Başka bir ifade ile öğrencilerin psikolojik sağlık düzeyleri ne kadar yüksek ise etik ikilem yaşamaları durumunda etik karar verme olasılıkları o kadar yüksektir. Aldoğan'ın (2018) yapmış olduğu çalışmasında sosyal hizmet uzmanlarının psikolojileri ve tükenmişliklerinin etik karar vermeleri üzerinde etkili olduğunu tespit etmiştir.

Çalışmanın elde edilen bir diğer sonuca göre ailesiyle birlikte kalan öğrencilerin psikolojik sağlık düzeyleri yurt ve evde kalan öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Bunun nedenlerinin aile üyelerinin sağladığı sosyal desteğin, aile bağlarının ve aile aidiyetinin olduğu düşünülmektedir. Bahsi geçen bu olumlu güç kaynakları öğrencinin olumsuz bir durum yaşamaya karşısında onu güçlü kılmaktadır. Literatürde bu sonucu destekleyen araştırmalar mevcuttur (Dayıoğlu, 2008; Wilks, 2008; Bulut, 2016; Yıldırım, 2019; Çalışkan, 2020).

Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç, kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre etik ikilem karşısında daha etik karar verdikle-

ridir. Literatürde bu sonucu destekler nitelikte çalışmalar mevcuttur (Beltramini ve ark., 1984; Glover ve ark., 2002; Kısa Kara, 2017). Bu sonuç kadınların daha duygusal olmaları ve olaylara daha ayrıntılı biçimde bakabilmeleri şeklinde yorumlanabilir.

Çalışma sonuçları ışığında ve psikolojik sağlamlığın etik ikilem karşısında karar vermeyi pozitif yönde etkilediği düşünüldüğünde, sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının artırılması için çalışmalar yapılması önerilmektedir. Bu çalışmalar öğrencilerin teorik ve pratik eğitimlerinin yanında kendi bireysel güçlerini artırıcı yönde olmalıdır. Öğrencilerin stresle başa çıkma, özgüven, krizle mücadele konularında yetkinliklerinin artırılması elzemdir. Müfredatın öğrencilerde problem ve duygu odaklı başa çıkma stratejilerini geliştirecek, dayanıklılığı artıracak ve onları karşılaştıkları çeşitli streslerle daha iyi başa çıkmaya hazırlayacak stratejiler içerecek şekilde güncellenmesi gerekmektedir. Bunun yanında temel hedefleri arasında öğrencilerin akademik başarısının maksimuma çıkarılması için çalışan okul sosyal hizmetinin etkin hâle getirilmesi bir diğer önemli öneridir. Okul sosyal hizmeti öğrencilerin akademik başarısı için öğrenci, öğretmen, aile ve okul yönetimi ile eş zamanlı çalışır. Bu bağlamda üniversite bünyelerinde

(mediko-sosyal birimlerinde ya da ayrı bir birim şeklinde) okul sosyal hizmetinin etkin hâle getirilmesi ve bu birimlerde görevli sosyal hizmet uzmanlarının toplumumuzun geleceği olan gençlerle çalışmalar yapması önerilmektedir. Bu çalışmanın gerçekleştirildiği sürecin COVID 19 pandemisi sürecinde ve çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiş olması çalışmanın kısıtlarını oluşturmaktadır. Bunun yanında ulusal ve uluslararası literatürde psikolojik sağlık düzeyinin etik ikilem karşısında tutuma nasıl etki ettiğini ele alan ilk çalışma olması bu çalışmayı değerli kılmaktadır. Daha geniş kitle ile ve farklı üniversitelerde eğitim gören öğrencilerle benzer çalışmaların gerçekleştirilmesinin de faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aldoğan, S.N. (2018). *Sosyal hizmet uzmanlarının etik karar verme süreçlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı. Ankara.
- Artan, T., Irmak, H., & Mengü, E. (2019). Nathanson ve Giffords sosyal hizmet etik ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 6(2), 310-320.
- Artan, T., Olcay Özkan, A. & Arıcı, A. (2020). *Sosyal hizmette etik ikilemler ve etik karar verme*. Taner Artan ve Melek Zubaroğlu Yanardağ (Ed.), Sosyal Hizmet Etiği içinde (s.71-88). Ankara: Nika Yayınevi.
- Beltramini, R., Peterson, R. & Kozmetsky, G. (1984). Concerns of college students regarding business ethics. *Journal of Business Ethics*, 3, 195-200.
- Bingöl, O. (2015). Genel bağlarıyla sosyal hizmet ve toplum. *Mavi Atlas*, 5, 69-77.
- Bowes, L., & Jaffee, S.R. (2013). Biology, genes, and resilience: toward a multidisciplinary approach. *Trauma, Violence, & Abuse*, 14(3), 195-208.
- Bulut, B. (2016). *Ergenlerin anksiyete, sosyal destek ve psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Butts, J.B., & Rich, K.L. (2013). *Introduction to ethics*. Nursing ethics: Across the curriculum and into practice, (3.Ed). Jones & Bartlett. United States of America.
- CSWE. <https://www.cswe.org/Students/Discover-Social-Work/What-is-social-work>. Erişim Tarihi: 20.03.2021.
- Çalışkan, Ü. (2020). *Üniversite öğrencilerinde anne baba tutumu ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül. İzmir.
- Dayıoğlu, B. (2008). *Üniversite giriş sınavına hazırlanan adaylarda psikolojik sağlık: Öğrenilmiş güçlülük, algılanan sosyal destek ve cinsiyetin rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, T. (2015). Kısa psikolojik sağlık ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.
- Ersoy Yılmaz, S. (2015). Sosyal hizmet etiğine ilişkin bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 122-136.
- Glover, S.H., Bumpus, M.A., Sharp, G.F. & Munchus, G.A. (2002). Gender differences in ethical decision making. *Women in Management Review*, 17(5), 217-227.
- Guttman, D. (2006). *Ethics in Social Work: A Context of Caring*. New York: The Haworth Press.
- IFSW (2014). <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>. Erişim Tarihi: 20.03.2021.
- Kısa Kara, B. (2017). *Etik karar vermeye etki eden faktörler: İşletme bölümü öğrencileri üzerine bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı. Gaziantep.
- Lund, H.G., Reider, B.D., Whiting, A.B. & Prichard, J.R. (2010). Uyku modelleri ve rahatsız uykunun öngörücüleri, büyük bir üniversite öğrencisi nüfusunda. *Ergen Sağlığı Dergisi*, 46(2), 124-32.
- Nathanson, I.L., Giffords, E.D., & Calderon, O. (2011). Expanding awareness: Issues in the development of an ethics scale for the social work profession. *Journal of Social Work Education*, 47(1), 133-149.
- NAWS (1973). <https://quizlet.com/99482734/nasw-definition-for-social-work-flash-cards>. Erişim Tarihi: 21.03.2021.
- Osório, C., Probert, T., Jones, E., Young, A.H., & Robbins, I. (2017). Adapting to stress: understanding the neurobiology of resilience. *Behavioral Medicine*, 43(4), 307-322.
- Öz, F., & Bahadır Yılmaz, E., (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: psikolojik sağlık. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 16(3): 82- 89.
- Reamer, F.G. (2018). *Sosyal hizmet etiği ve değerleri*. H. Acar (Çev.) Ankara: Nika Yayınevi.
- Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 1-12.
- Saravanan, C. & Wilks, R. (2014). 'Medical students' experience of and reaction to stress: the role of depression and anxiety. *The Scientific World Journal*, 1-8.
- Selcık, O., & Güzel, B. (2016). Sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanı ve sosyal hizmet uygulamasının Türkiye ölçeğinde değerlendirilmesi. *Journal of International Social Research*, 9(46).
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınevi
- Wilks, S.E. (2008). Resilience amid academic stress: The moderating impact of social support among social work students. *Advances in Social Work*, 9(2), 106-125.
- Wilks, T. (2004). The use of vignettes in qualitative research into social work values. *Qualitative social work*, 3(1), 78-87.
- Yıldırım, E. (2019). *Ailesinin yanında yaşayan ve ailesinin yanında yaşamayan üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının yordayıcısı olarak algılanan sosyal destek ve mutluluk düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı. İstanbul.